

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Václava Kyllara

František Palacký a vliv britské myšlenkové tradice na jeho dílo a myšlení

Práce si klade nemalé cíle. Autor hodlá poskytnout „nové komplexní čtení Palackého díla“ tak, že „zváží Palackého dílo v jeho celkovosti“ a odhalí jeho britské zdroje, které „dosavadní studie převážně přehlížely“. Opírá se přitom nicméně jenom o sekundární literaturu, zejména o práci Simeona Portera, který zpracoval přehled toho, co mladý Palacký načel z britského písemnictví za svých studií v Prešpurku. Pokusit se zhodnotit vliv, který na Palackého mohla mít tato britská literatura, je dobrý nápad. Za pozitivní konec konců považuji i to, že autor nezůstal u jednotlivých textových analýz, kterých je však v práci pomálu, ale pokouší se rovnou načrtnout nový obraz Palackého, který tuto slavnou postavu vyjme ze zavedeného kontextu německé intelektuální tradice. Oceňuji rovněž, že tento pokus o nové zarámování Palackého díla není samoúčelný, ale je veden teoretickou zájmem vysvětlit rozpory v interpretacích Palackého, které se najdou mezi jeho liberálním rozběhem a pozdějším konzervativním zaujetím. To jsou všechno relevantní témata ke zkoumání a autor jim věnoval práci, která si zaslouží uznání, ačkoli aspirace v mnohém překonávají vlastní provedení.

Předně třeba říci, že práce splňuje všechny požadavky kladené na diplomovou práci. Psána je kultivovaným jazykem bez zbytečných chyb, opírá se o solidní zázemí sekundární literatury, ze které autor náležitě cituje a jejíž seznam je souhrnně uveden na konci knihy. V úvodu práce autor způsobem uvedeným výše formuluje své téma, které v první kapitole zasazuje do zkoumání nacionalismu 19. století a vhodně upřesňuje koncepty, které v práci užívá. „Analytické jádro“ práce tvoří druhá kapitola, kde autor v jednotlivých podkapitolách systematicky probírá, jak výše zdokumentovaná četba britské literatury ovlivnila jeho dílo, nejprve na poli estetiky, potom v dějepisectví a nakonec v politice. Svým způsobem vyústěním předchozích rozborů je pak čtvrtá kapitola, která chce vykreslit celkový obraz Palackého díla estetického, historického a politického v nové britské perspektivě, tedy v návaznosti na britskou empirickou a konzervativní tradici, která by z nouze údajného Palackého pozdního konzervativního ústupu udělala novou liberálně konzervativní ctnost.

Václav Kyllar ve své práci prokázal tvůrčí zaujetí a teoretickou odvahu, soudím však, že své závěry o britském vlivu na Palackého myšlení nedoložil uspokojivým způsobem. Předně, přece jenom chybí podrobnější textová analýza jak britských zdrojů, tak Palackého textů, kde by se tento vliv ukazoval. Za druhé, k prokázání vlivu britské empirické tradice nestačí doložit, že Palackému vadil Kantův racionalistický formalismus v estetice a v etice, jak autor hlavně argumentuje. Stejná kritika Kanta se totiž šířila Německem, kde takové polemiky přicházely od romantiků, ale psal je také Friedrich Schiller. Právě to, že autor opomenul Schillera v úvahách o zdrojích Palackého estetiky, je podle mě hlavní chybou práce. Schiller byl v estetice Palackému velkou inspirací, takže estetizaci mravního principu a mravní senzualismus není třeba připisovat vlivu britské tradice, když je to zjevný vliv romantismu a Schillera. Za třetí, lze jistě spatřovat nějakou konzervativní paralelu mezi Burkem a Palackým v úctě, kterou prokazovali tradici (historii), zákonnosti a právu. Ale to samo nestačí na to, aby v Burkovi, kterého Palacký ani pořádně neznal, byl hledán zdroj Palackého konzervatismu. Mezi nimi totiž je propast. Burke zásadně odmítal teorii přirozených práv, neboť je považoval za zdroj všeho zlého, za výplod osvícenství a Francouzské revoluce. Avšak Palacký se k přirozeným právům a k ideám Francouzské revoluce nejen hlásil, ale založil na nich svou historickou a politickou koncepci. Patrný je ovšem posun, který udělal. Nechápal je tolik jako práva individuální, ale jako práva národní, takže mluvil o rovnoprávnosti a svobodě národů v Rakousku. Celý jeho koncept etnické federalizace Rakouska je na tomto přirozeném právu národů založen. Konzervativní posun u Palackého je až v tom, že do těchto politických úvah potom zakomponoval také hledisko českého státního práva, což

Palackého zřejmě vedlo k tomu, že hledal spojení s českou šlechtou. S Burkem to podle mého soudu mělo málo společného.

Příkladem problematických závěrů, k nimž Václav Kyllar v práci dospívá, je ona završující čtvrtá kapitola o morálním těžišti Palackého myšlení. Nejprve čteme citaci od Palackého, která podle autora potvrzuje jeho úvahy o souhrnném vlivu britské tradice na Palackého estetiku, dějepisectví a politiku. Jenomže tato citace potvrzuje spíše pravý opak. Nejprve ale citace: „Zásada rovnoprávnosti národův jest rovně tak stará, jako nauka přirozeného práva vůbec; pramen obojího jest ono vrchoviště, z něhož plynou i mravnost i právo, přikázání totiž do srdce lidského hluboce vštípené “čeho sobě nechceš, jinému nečiň.”

Tato citace dokládá spíše opak toho, co uvádí Václav Kyllar. Předně, dokazuje vliv Kanta, neboť je to vlastně estetizující formulace kategorického imperativu, přičemž božnost (i u Palackého idea lidství), tedy ono „vrchoviště“, je místo, kde má sídlo jak moralita, tak legalita, což je Kant z Kritiky soudnosti. Za druhé, patrná je distance od Burka, který zásadně odmítal přirozená práva jako revoluční monstrum a pýchu osvícenství. Palackého úcta k právu, tak nemá nic společného s Burkeho úctou k individuálním právům jako britské tradici. Za třetí, tato Palackého idea „božnosti jakožto vrchoviště, kde má zdroj právo a morálka, problematizuje každý senzualismus a empirismus jako základ morální a právní nauky. Východisko je kantovské, avšak je reinterpetováno. Zdroj práva a morálky není univerzální transcendentální rozum, ale toto „vrchoviště lidství“ je nacionalizováno, historizováno a estetizováno (národ má také estetický rozměr) pod vlivem romantiků a Schillera.

Nemyslím si, že by tyto výhrady vedly k tomu, že se autorův pokus o sladění Palackého konzervatismu s celou jeho morální a estetickou naukou ukázal být mylný. Naopak, Václav Kyllar si vybral velké téma, výstižně poukázal na trhliny v dosavadních interpretacích a docela sympaticky poukázal na britské zdroje Palackého myšlení, které určitě mohou obohatit naše znalosti.

Práci považuji za pozoruhodný tvůrčí výkon hodný ocenění. Každopádně prozrazuje autora přemýšlivého a sečtělého. Nicméně vzhledem k uvedeným výhradám ji navrhuji klasifikovat známku velmi dobře.

Doc. PhDr. Ing. Milan Znoj, CSc.

V Praze dne 31.8. 2021